

visie omtrent hoe we moeten omgaan met de procedure en passen dus hier en daar maar wat aan. Als dit haaks staat op andere stukjes in de strafvordering dan wachten we wel tot men daar ook iets aan wijzigt, etc. Persoonlijk zou ik in deze context er graag voor pleiten dat onze wetgever eens goed nadenkt (liefst in overleg met de magistratuur) over hoe het nu verder moet.

Mogen we in dit verband nog eens verwijzen naar het reeds eerder vermelde arrest van het Arbitragehof van 24 juni 1998 waarin gewezen werd op de wil van onze wetgever om de procedure inquisitoriaal te laten verlopen om 'enerzijds, rekening houdend met het vermoeden van onschuld, te vermijden dat personen onnodig in diskrediet worden gebracht en, anderzijds, met het oog op doeltreffendheid, snel te kunnen handelen, zonder de schuldigen op de hoogte te kunnen brengen.'

Als de visie van de wetgever zou wijzigen in de zin dat we naar een accusatoir stelsel moeten overstappen dan betekent dit meteen dat gans het wetboek van strafvordering moet herschreven worden. De vraag is dan of dit nu een prioriteit is, of we daar klaar voor zijn en of we dit wel willen?

5. Besluit

In de praktijk zullen we voorlopig de lopende gerechtelijke onderzoeken zoveel mogelijk proceseconomisch benaderen en enige vorm van tegenspraak inlassen voorzover het onderzoek dit toelaat. Zolang echter een aantal andere zaken zoals de deskundigheid van de deskundige en zijn vergoeding niet degelijk geregeld zijn, blijft tegenspraak maar een stukje realiteit, maar zal het vooral utopie blijven. Een rechtstelsel wordt immers niet van vandaag op morgen compleet overhoop gehaald van een zuiver inquisitoir naar een zuiver accusatoir stelsel.

Karel Van Cauwenberghe*

BEGRIJSVERWARRING OMTRENT GRAFOLOGIE EN FORENSISCH/GERECHTELIJK SCHRIFTONDERZOEK

De grafologie stelt zich tot taak een verband te leggen tussen het handschrift en de karakter- of persoonlijkheidseigenschappen van de schrijver. Bij de handschriftvergelijking worden geschriften vergeleken en uitspraken gedaan over de vraag of al dan niet één en dezelfde scriptor de vergeleken handschriften produceerde. Bij deze laatste wordt uitsluitend naar het (eind)produkt, handschrift, gekeken. Bij het grafologisch onderzoek primeert aldus de interpretatie van handschrift.

In gerechtelijke en politionele kringen gebeurt het niet zelden dat beide onderscheiden disciplines met elkaar worden verward wat dan, vooral voor gerechtelijke handschriftvergelijking, nadelige gevolgen heeft: waar de forensische schriftexpert alles in het werk stelt om de wetenschappelijkheid van zijn onderzoek te garanderen, zijn die inspanningen vaak tevergeefs door het – verkeerdelijk – toekennen van een intuïtief (grafologisch) karakter aan zijn activiteiten. Het concluderen tot karaktereigenschappen op grond van het handschrift gebeurt immers weliswaar deels rationeel – aan de hand van regels – maar het intuïtieve element zal steeds een belangrijke rol opeisen.

Beide onderzoeksterreinen – en dit geldt vooral voor de grafologie – beschikken over vakliteratuur. In de grafologie bestaan er tal van theorieën. Zo blijken bepaalde schriftkenmerken gekoppeld te worden aan diverse, zelfs totaal uiteenlopende persoonlijkheidskenmerken. Bij handschriftvergelijking wordt uitgegaan van een aantal parameters die veelal onderverdeeld worden in algemene- en microkenmerken als ook in vlakindelingsskenmerken.

Vanuit schriftdeskundige hoek wordt vaak scherp gereageerd wanneer de grafologie het forensisch werkterrein dreigt te beïnvloeden. Zo schreven enerzijds Kroon-van der Kooy en anderzijds Ter Huile-Haller, beiden forensische schriftdeskundigen in Nederland, respectievelijk

* Onderzoeksrechter Antwerpen

“...aan “kunstenmakers” hebben we bij politie en justitie geen behoefte”¹ en “...ervaring speelt zeker, en een extra zintuig misschien ook wel een rol.”² En de gerenommeerde Duitse schrift-expert Michel heeft het over “In aller Deutlichkeit muss zunächst festgestellt werden, dass es für die Schriftvergleichung nicht von Belang ist, ob Handschriften charakterologisch gedeutet werden können oder nicht. Für eine Personenidentifizierung durch Dactyloscopie ist genauso wenig bedeutsam, ab sich die Handlinien im Hinblick auf Charakter und Schicksal seines Trägers deuten lassen.”³

In België is de begripsverwarring tussen het grafologisch handschriftonderzoek en het vergelijkend forensisch schriftonderzoek nog groter dan in de ons omringende landen. Relatief vaak worden bij aanstellingen van deskundigen door magistraten grafologen aangesteld of althans personen die een of andere grafologische vorming hebben genoten en in die discipline ervaring hebben opgedaan. Soms heeft de door het gerecht aangestelde schriftdeskundige een degelijke kennis van forensische onderzoekstechnieken maar is de technisch raadgever in betreffende zaken een grafoloog. Ofwel wordt er later in hoger beroep een grafoloog aangesteld die bovendien de opdracht krijgt de eerste expertise te “evalueren”. Het kan uiteraard ook andersom. Zoals reeds gesteld is de toegepaste methodiek – er zijn wel enkele raakpunten – in de grafologie en in de schriftvergelijking verschillend. Een afbakening tussen beide schriftdisciplines dringt zich op maar het probleem is ook verweven met het probleem van de opleiding tot magistraat of rechercheur.

De grafologie wordt vooral aangewend als wervings- of selectie criterium bij de sollicitatieprocedure van personeelsdiensten. Door de techno-

logische evolutie en de huidige krapte op de arbeidsmarkt voor sommige beroepen wordt door bedrijven in al maar mindere mate een beroep gedaan op (een extern bureau van) grafologen. Sommigen van hen maken daarom de overstap naar het domein van de gerechtelijke expertises of blijven actief in beide disciplines. Bij onderzoek van anonieme brieven wordt door de gerechtelijke instanties soms (ook) gebruik gemaakt van de diensten van een grafoloog. Maar daar zou het dan ook moeten ophouden.

Het in wetenschappelijk kringen en in de vakliteratuur gemaakte en noodzakelijke onderscheid tussen de grafologie en de forensisch/gerechtelijke handschriftvergelijking zou dus moeten doorsijpelen naar gerecht en politie. Deze betrachting loopt evenwel parallel met het ontbreken van een statuut van gerechtelijke deskundige en de gebrekkige betaling (lage tarieven en laattijdig) van gerechtelijke deskundigen in België, hetgeen voor sommige deelgebieden van de criminalistiek – waar toe ongetwijfeld het vergelijkend handschriftonderzoek behoort – een soms nijpend tekort aan valabele personen die nog als expert voor de gerechtelijke instanties willen optreden met zich meebrengt.

Hoe dan ook, grafologie en vergelijkend schriftonderzoek zijn twee verschillende disciplines waarvan het uitgangspunt, de methodiek en de doelstelling fundamenteel divergeren.

Johan Vlecken*

Literatuur:

- L. Lemarcq, Recente ontwikkelingen in de gerechtelijke wetenschappelijke schriftexpertise, scriptie criminologie, UGent, 1987
- J. Vlecken, De forensische schriftexpertise, scriptie PAV Multidisciplinair Forensisch onderzoek: juridische en wetenschappelijke aspecte, 2007
- F. Wyffels, De wetenschappelijke gerechtelijke schriftexpertise, scriptie criminologie, Ugent, 1981
- T. Kuiper, Grafologie, Ankh Hermes BV, 1986.

* Schriftdeskundige

1 Kroon-van der Kooij, Forensische schriftexpertise: mogelijkheden en moeilijkheden, Nederlands Forensisch Tijdschrift, 1985, 14.
2 Drs. J. Bijl en R. ter Kuile Haller, Zo goed als echt. Handboek voor documentenonderzoek, Koninklijke Vermande BV, 1990, 149.
3 L. Michel, Gerichtliche Schriftvergleichung, Berlin-New York, de Guyter, 1982, 3.

NICC, Onderzoek betreffende het statuut van een deskundige in strafzaken, 2005.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT

GEMENGDE GEVOELENS OVER EU-VS SWIFT-AKKOORD

Op 11 februari 2010 kende het Europees Parlement een historisch moment. Voor het eerst maakten de parlementsleden gebruik van hun nieuwe bevoegdheden onder het Verdrag van Lissabon dat in werking trad op 1 december 2009. De combinatie van drie artikelen uit het vernieuwde Verdrag voor de Werking van de Europese Unie (VWEU) zorgt er immers voor dat het Europees Parlement haar goedkeuring moet geven alvorens overeenkomsten waarop de gewone wetgevingsprocedure van toepassing is in een Raadsbesluit kunnen worden gegoten (artikel 218, 6), a) VWEU). De gewone wetgevingsprocedure moet gevolgd worden voor maatregelen die ertoe strekken in het kader van strafvervolgning en tenuitvoerlegging van beslissingen de samenwerking tussen de justitiële of gelijkwaardige autoriteiten van de lidstaten te bevorderen (artikel 82, §1, d) VWEU) en ook voor maatregelen voor de verzameling, opslag, verwerking, analyse en uitwisseling van relevante informatie (artikel 87, §2, a) VWEU).

Dit wil eenvoudigweg zeggen dat bij het sluiten van een nieuwe overeenkomst die de overdracht van gegevens in strafzaken omvat, het Europees Parlement haar goedkeuring of afkeuring dient uit te spreken over deze overeenkomst. Deze werkwijze gold dus ook voor een nieuwe overeenkomst gesloten in november 2009 tussen de EU en de Verenigde Staten (VS) inzake de overdracht van financiële gegevens. Deze overeenkomst werd de nieuwe SWIFT-overeenkomst genoemd naar aanleiding van de Belgische firma SWIFT die op verzoek van het Amerikaanse Department of the Treasury tot medio 2006 financiële gegevens doorspeelde met als bedoeling deze te gebruiken om de financiering van terrorisme op te sporen. SWIFT verzorgt immers het doorsturen van de instructies voor geldtransfers (niet het geld zelf) van de ene bankrekening

naar de andere. Uiteraard gaat het hier vaak om grensoverschrijdende overdrachten.

Het Amerikaanse Department of the Treasury beweert deze gegevens nodig te hebben voor haar Terrorist Finance Tracking Programme (TFTP) dat van terrorisme verdachte personen en hun geldschietters tracht op te sporen. Terwijl voor de bekendmaking in 2006 de overdracht van gegevens van SWIFT werd gebaseerd op administratieve dwangbevelen uitgaande van het Department of the Treasury en gericht op de Amerikaanse SWIFT-server, werd dit vrijwel onmogelijk gemaakt door de nieuwe structuur van SWIFT die het grootste deel van de bewuste gegevens op servers in EU bewaart vanaf 1 januari 2010.

Vandaar was het ook SWIFT dat het onderwerp vormde van een nieuwe overeenkomst die als tijdelijke overeenkomst – voor de duur van negen maanden – bedoeld was, met de intentie om tot een permanente transfer van gegevens te leiden. De overeenkomst werd door de Raad gesloten voor 1 december 2009 en dus voor het in werking treden van het Verdrag van Lissabon. Het Europees Parlement werd bij het opstellen van de overeenkomst niet betrokken. Niettemin moest zij na de inwerkingtreding van het Verdrag haar goedkeuring geven om de overeenkomst in werking te laten treden. In dit geval ging het om een *take-it-or-leave-it* situatie. Het Parlement kon immers geen amendementen meer voorstellen, noch het akkoord opnieuw onderhandelen aangezien het reeds ondertekend was. Enkel ja of neen stemmen behoorde tot de mogelijkheden.

De stemming werd gepland voor 4 februari 2010, maar de parlementsleden zouden de tekst van het akkoord pas ontvangen op 25 januari omdat het document moest vertaald worden. Onnodig te stellen dat een aantal Europese Parlementsleden niet gelukkig waren met deze gang van zaken. Bovendien kondigde de Europese Commissie op 27 januari aan dat rechter Jean-Louis Bruguière – aangesteld door de Commissie om te rapporteren over de beoordeling van de procedures van gegevensverwerking door SWIFT – zijn tweede (vertrouwelijke) rapport op 4 februari zou voorstellen. De stemming werd daarop uit-